

toren der Kerk ook voor de Kerk een dienst hadden te vervullen, de Kerk dan bij hunne benoeming ook gekend moest worden, en deze professoren voort onderworpen moesten wezen aan de kerkelijke censuur. Te Genève zelf geschiedde de benoeming der professoren door de Overheid, maar steeds op voordracht van de «Compagnie venerable», en Voetius zegt uitdrukkelijk, dat al hoort de eigenlijke aanstelling der professoren aan de Scholarchen of Curatoren toe, deze benoeming toch niet geschiedt mag sine consilio Ecclesiae, d. w. z. zonder daarvoor vooraf de Kerk te raadplegen. En hoewel onze Kerken er op gestaan hebben, dat de professoren in de Theologie, wanneer er suspicie rees over hun rechtmatigheid, aan de Kerken verantwoord schuldig zouden wezen, is geenszins bekend uit den strijd met Arminius en de voorstellen, later inzake dit onderwerp door de Synode van Dordrecht aan de Overheid gedaan. Het is juist op dit cardinale punt, dat de groote strijd gestreden is tusschen de Libertijnsche regenten en onze Gereformeerde vaders. Het waren de Libertijnsche regenten, die steeds beweerden, dat de Kerk niets te maken had noch met de benoeming der professoren noch met de tucht over de professoren, omdat de professoren alleen in dienst van het land stonden. Onze Gereformeerde Kerken hebben tegen deze opvatting steeds geprotesteerd; daarom hebben ze in hun Kerkenorde het doctorenambt als een «dienst» onder de andere diensten der Kerk opgenomen en daarmee tegenover de Libertijnsche opvatting het beginsel gehandhaafd, dat de professoren in de Theologie mede in den dienst der Kerken stonden.

Maar waar de Kerken zoo het nauwe verband handhaafden tusschen School en Kerk, en op grond van het beginsel, dat het ambt der professoren in de Theologie tegelijk een kerkelijke dienst was, dan ook eischen, dat de Kerk mede gekend zou worden bij de benoeming der professoren, en deze professoren subject zouden wezen aan de kerkelijke censuur, dan hebben de Kerken ook aan de andere zijde getoond, dat ze deze «dienst der doctoren» niet alleen als een titel, maar als een realiteit opvatten, door aan deze professoren in de Theologie dan ook het recht te schenken om de Generale Synodes te komen, niet zoodaars thans om daar als adviseerende leden dienst te doen, waartoe de Synode natuurlijk ieder kan uitnodigen, maar als leden der Synode met beslissende stem. Ook hier werkt weer de oorspronkelijke idee van Calvin na, dat de professoren in de Theologie als «doctores Ecclesiae» een ambt en roeping hebben voor de Ecclesia universalis, de algemeene Kerk. Ze hooren daarom niet thuis in den gewonen Kerkeraad, evenmin op de classieke vergaderingen, maar ze behooren wel op de Generale Synodes te komen, waar de Kerk in haar geheel vergadert. En op deze Generale Synodes nemen ze, gelijk dan ook te Dordrecht in 1618 en 1619 geschied is, een eigen plaats in en vormen een eigen college, naast de colleges der afgevaardigden van de verschillende landen en provincien. In het corpus ecclesiasticum, het lichaam, dat heel het kerkelijk leven omvat en representeert, behooren deze professoren in de Theologie, die den «dienst der doctoren» vervullen, thuis, nemen ze een eigen plaats in en moeten ze daarom ook op de Generale Synode verschijnen met keurstem.

Zoo hebben onze Gereformeerde vaders deze dienst der doctoren opgevat. Ze hebben daardoor op uitnemende wijze eenzijdig gehandhaafd dat de Theologie niet mag opgesloten in een kerkelijke kweekschool, maar thuis hoort in de algemeene school der wetenschap, omdat daar haar door God bestelde plaats is. Van het Roomsche seminarie-idee is bij hen geen spoor te ontdekken. Maar tegelijk hebben ze den band, die tusschen de Theologie en de Kerk bestaat, op keurige wijze weten te leggen, door deze professoren in de Theologie als doctoren der Kerk in den «dienst der Kerk» op te nemen.

DR. H. H. K.

Voor Kootwijks scholen.

In hartelijken dank ontvingen: Van den heer R. D. H. te Makkum 10.
Vriendelijk verzoeken wij onze scholen te willen gedanken.

DR. J. H. HOUTZAGERS, voorzitter.

Leestafel.

DR. G. BESSELAAR, M. A. ZUID-AFRIKA IN DE LETTERKUNDE. 1914. J. H. de Bussy: Amsterdam, Pretoria, Johannesburg, Holland-Afrika. Uitgeverij: v. h. J. Dusseau en Co.: Kaapstad. Dit boek van onze vroegeren landgenoot, die thans hoogleraar is in de Nieuwe Tiden aan het NATAL UNIVERSITY COLLEGE te PIETERMARITZBURG, is een overzichts- en overzichtswerk van de Afrikaanse letterkunde in het Afrikaans dan in het Nederlands of Engels.

Onder den titel ZUID-AFRIKA IN DE LETTERKUNDE wordt er zowel wat door Nederlanders en andere volken over Zuid-Afrika is geschreven, als over de Zuid-Afrikaanse Letterkunde zelf in gehandeld, waarbij echter, zoals Dr. Besselaar zelf zegt, «meer aandacht is gewijd aan Hollandse boeken over Zuid-Afrika dan aan Engelse, en meer aan Afrikaanse letterkunde in het Afrikaans dan in het Nederlands of Engels».

In vele boeken in vele talen hebben reizigers en onderzoekers hun indrukken en ervaringen van Zuid-Afrika vastgelegd en daardoor in Europa belangstelling voor dit land en volk gewekt.

Het voornaamste daarvan biedt Prof. Besselaar in zijn eerste drie hoofdstukken en wel in het 1e: Reizenbeschrijvingen van Portugezen, Franschen, Duitschers en Zweden; in het 2e:

Zuid-Afrika in de Nederlandsche Letterkunde en Zuid-Afrikaanse Letterkunde in het NEDERLANDSCH, en in het 3e: Zuid-Afrika in de Engelsche Letterkunde en Zuid-Afrikaanse Letterkunde in het ENGELS. De laatste twee van deze drie hoofdstukken hebben ieder 5 rubrieken: Reizenbeschrijvingen, Geschiedenissen, Ander Proza, Poëzie, Drama en Tooneel.

In het vierde hoofdstuk komt de schrijver tot: «de Zuid-Afrikaanse Letterkunde in het AFRIKAANS».

«Deze letterkunde», zoo schrijft hij, «is nog jong. Sommigen stellen de opkomst er van in het laatste vierde deel der negentiende eeuw en laten die samenvallen met de ontloeking van Afrikaans nationaalheidsgevoel; anderen stellen haar nog later en wel in de jaren van de grote Boerenoorlog».

«Het Hollands», zoo begint dit IVe h., «had in Zuid-Afrika reeds een ontwikkelingsgang van twee eeuwen achter de rug, toen het voor het eerst met bewustheid en opzettelijk werd voorgesteld en aanvaard als middel tot schriftelijke uitdrukking van letterkundig schoon. Dit was bij de stichting van *Die Genootschap van Regte Afrikaners* aan de Paarl in Augustus 1875.

Toen kwam in zichtbare vorm tot uiting wat reeds lang, zij het vaag bewust, geleefd had in enkele hoofden en harten: éénmaking van schrifttaal en spreektaal».

Hierbij zij opgemerkt, dat in het spraakgebruik van Zuid-Afrika «Hollands» gebruikt wordt, zoowel wanneer «Nederlands» als «Afrikaans» wordt bedoeld.

«De schrijftaal», zoo vervolgt Dr. Besselaar, «was tot dusver het Nederlands geweest; de spreektaal over het algemeen genomen, Afrikaans. En in die taal, gelijk in alle jongere talen, was poëzie de eerste kunstuiting geweest».

Daarvan geeft hij dan een overzicht, waaraan zich dan van proza, drama en tooneel aansluit. Overzichten, die niet alleen rijk aan inhoud zijn, maar ons ook geven een duidelijk inzicht in de Afrikaanse Letterkunde. Iets waartoe de door Besselaar, naar zeker niet onjuiste normen, geleefde literaire kritiek niet weinig bijdraagt.

Hij doet ons zien, dat in deze Afrikaanse letterkunde de poëzie zich het meest heeft ontwikkeld, maar dat drama en tooneel, «nog in de windselen der kindheid gewikkeld liggen».

Omtrent het tooneel schrijft Dr. Besselaar: «Moralisten mogen verschillen over zijn waarde als faktor in de zedelijke opvoeding ener natie, voor de opvoeding van het taalgevoel kan het een boom des levens zijn». En sprekend over de Afrikaanse zede van het liefhebbendtooneel zegt hij: «het opvoeren van voordrachten en kamertukjes in de huiselijke kring of bij gezellige samenkomsten, kan taalkennis en -liefde bevorderen».

De geachte schrijver meent natuurlijk, zooals ook het streepje aanduidt, bepaaldelijk taal-liefde.

Niet van belang ontbloote materie behandelt de schrijver in zijn korte 5e hoofdstuk. Schrijft hij op p. 4 van zijn Inleiding: «In zijn inhoofdstukken bezat het land een bron van letterkundige motieven, die het aan geen land of volk ontleenen kon». — in dit zijn 5e hoofdstuk, dat, in verband met het vorige, tot titel heeft: AANDEEL DER INBOORLINGEN, wordt dan dat nader toegelicht.

Daartoe wordt eerst een en ander medegedeeld van de mondeling overgeleverde verhalen en rijmen der KAFFERS, opgeteekend door bisschop CALLAWAY in zijn zedelijk boek en verder enkele andere werken die voor de kennis van volkerkunde in *folk-lore* van belang zijn, en dan wordt aangewezene in hoeverre Hottentotten, Boesjesmannen en Kaffers «de nationale verbeelding hebben verrijkt met Afrikaanse motieven».

In het voorlaatste hoofdstuk komt onder den titel: TAAL, het voor de Zuid-Afrikaanse letterkunde zoo ingewikkeld vraagstuk der talen ter sprake. De heer Besselaar zet hier uiteen de verhouding tusschen Nederlandsch en Afrikaans; tusschen Engelsch en Hollandsch; en wijst dan op de beteekenis voor het Hollandsch van den arbeid van Kerk en School, van verenigingen en Tijdschriften, en van Bibliotheken en Boekhandel.

In een slothoofdstuk noemt Prof. Besselaar de plaats, die Zuid-Afrika in de Letterkunde inneemt, een nog zeer bescheiden en voegt daar bemoeiend aan toe: «maar Zuid-Afrika is ook nog jong!».

«De tans heersende strijd op geestesgebied», zegt hij, «drukt zijn stempel op de Zuid-Afrikaanse letteren; het moderne leven met zijn vragen en voren bruist op in het Afrikaanse gemoed, dat diep in zijn grondslagen nog calvinistisch is en vasthoudt aan zijn Bijbel en zijn God. Het reageert bij name in het werk van TOTIUS en MALAN en om 'DOM JAN».

En, waar hij het uiteraard moeilijk acht eenige gissing te maken omtrent de letterkunde der toekomst, spreekt hij als eigen meening uit:

«De ontwikkeling van jong Zuid-Afrika, ook op kunstgebied, schijnt afwisselend aangetrokken door twee polen: *gevoel van eigenaardigheid*, een eigenschap van alle jeugd, die leidt tot overschatting van het eigene, tot een eigenaardig denken en wetenschappelijk onbruikbaar chauvinisme; aan de andere zijde roept *bewustzijn van eigen gedrek en behoefte aan verruiming van kultuur*, tot zeer nauwe aansluiting aan Nederland en Vlaanderen en slaafs volgen van het buitenland. De kunststriching, die het midden houdt tusschen deze beide, zal het oorspronkelijk Afrikaanse in nationale zin ontwikkelen en tevens het verrijken met het beste wat de stamverwanten bieden kunnen. En de nieuw-ingenomen Engelsen, indien zij hun rechtmatige liefde voor het land hunner vaders weten over te dragen op het land hunner kinderen en kindskinderen, zullen dat gezond patriotisme wekken, waardoor JOHNNIE vruchtbaar kan samenwerken».

Voor zover zij niet bekend zijn met de akademische dissertatie van den heer Besselaar, waarvan, zoals ik reeds mededeelde, dit zijn boek een omwerking is, kan ik dit zijn juist verschenen instructieve werk ten zeerste ter lezing aanbevelen aan de thans onder ons verkeerende Afrikaanders en voorts aan al onze landgenooten, die in de ideale cultuur onzer Zuid-Afrikaanse stamverwanten belangstellen.

In mijn LEESTAFEL van voor twee weken vergiste ik mij toen ik schreef, dat het artikel ONZE BONDSDEE in 't Jaarboekje van Geref. Jongelingsverenigingen in Nederland' van de hand was van Dr. VONKENBERG. Uit een brief dien ik ontving en ook uit het Organ van den Bond bleek mij, dat de auteur van dit artikel de heer J. DE RIEMER is, die onlangs, aan onze VERGEEF UNIVERSITEIT, toe doctor in de rechts-wetenschap promoveerde.

Uit de Pers.

Nu hetgeen de *Stand*, over het nader belijden van de Protestante Kerken ten beste gaf, ook in onze Kerkelijke kringen tot bespreking aanleiding geeft, zal het goed zijn, hetgeen deszake aangaande in de *Stand* voorkwam, ook in ons weekblad over te nemen.

Het bedoelde artikel was van dezen inhoud: Het belijden der Kerken.

Voor ettelijke dagen wees een driestert in ons blad op het achterlijke van de Protestante Kerken onder zagen op het stuk van belijden.

Om het gewicht der zaak komen we thans in een hoofdstuk op dit onderwerp terug.

Zij hierbij verwarfing van twee verschillende roepingen der Kerken gemeden. Telkens en telkens weer gaat een roep om, om de Protestante Kerken te herinneren aan haar heilige roeping, om de belijdenis, waarom ze zich vereenigen, te handhaven. Dit echter is heel iets anders dan haar plicht tot belijden. Dat tusschen deze beide verband bestaat, wordt niet door ons betwist, maar toch verschilt de één roeping zeer in het oog loepend van de andere. Een Kerk kan te kort schieten in het belijden en toch haar belijdenis handhaven, en omgekeerd kan een Kerk haar plicht tot handhaving van haar belijdenis verzuimen, en toch belijden. Handhaven van de belijdenis slaat op 't verleden, belijden op het heden. Handhaving van het eens belodene is een vraagstuk van tucht en kerkrecht, belijden in het heden is het publiek optreden van de Kerk tegen dwalingen, die bezig zijn op te komen, zoo of religieus als op zedelijk en sociaal gebied.

Onze historie toont het verschil. Toen in de 16e eeuw ook hier te lande een sterk om zich grijpende Kerkelijke actie inzette, bleef men algemeen de drie aloude confessies belijden, die nog altoos in onze Liturgische bundel staan opgenomen. We bedoelen de apostolische Geloofsbelijdenis. Zo de Geloofsbelijdenis van Nicea, en zo de Geloofsbelijdenis van Athanasius. Gelijk nu nog Artikel IX van de Gereformeerde of Hervormde Geloofsbelijdenis betuigt, is het vooral het stuk der Goddelijke Drieëenheid, dat door de Kerk van Christus eeuw in eeuw uit, tegenover de Joden, Mohammedanen, en allerlei ketters, van Marcion tot Arius toe, bleefden is.

Bij de actie, die in de 16e eeuw opkwam, nam men echter niet het standpunt in, alsof te volstaan ware met de handhaving van deze aloude belijdenis, maar voelde drang, plicht en roeping om *opnieuw te belijden*, nu men tegenover nieuw opgekomen dwalingen stond, op welk terrein ook. Zoo ging het niet enkel ten oosten toe, maar geheel hetzelfde greep plaats in Duitschland, in Frankrijk, in Zwitserland, in Engeland, in Schotland, en evenzo in het noorden en zuiden van Europa. De toenmalige gisting der geesten eischte, dat men met zijn belijdenis bij zou blijven; dat men op de hoogte van zijn tijd zou komen te staan; dat men zich te dien einde in aanvulling der Confessie uitsprak.

Gelijk men weet, dankte aan dit algemeene besef de Confessie van Calvijn de Bree (Braye) haar ontstaan, terwijl daarnaast als nieuw kerkelijk leerboek de Catechismus gekozen werd, die door de Heidelbergse theologen Ursinus en Olevianus was opgesteld. Doch ook hierbij liet men het niet.

Toen enkele decennien later de Remonstranten aan een geheel onjuiste voorstelling ingang poogden te doen vinden met opzicht tot het diepgaande psychologische vraagstuk van den Vrijen wil, lieten de Kerken niet verluisteren, dat ze in Art. XVI van haar Belijdenis reeds summierlijk tegen deze dwaling waren opgetreden, maar voelden ze aanstands haar roeping, om ook wat deze nieuwe dwaling betrof, voor de waarheid op te komen. En niet alleen, dat onze Kerken gevoelden aan dezen drang geen weerstand te mogen bieden, maar uit alle landen gevoelden zich toen ter tijd gedelegeerden op de Dordtsche Synode bij haar, om met vereende kracht, zoo mogelijk, de heerschappij van deze dwaling, over den geest van het opkomend geslacht, te voorkomen.

Vandaar het supplement, dat in de vijf Dordtsche artikelen reeds in 1619 aan de eerste Belijdenis werd toegevoegd.

Tot tweemaal toe was alsoo de noodzakelijkheid ingeleen, om ook onder vasthouding van het eerst belodene, opnieuw tot belijdenis van de waarheid tegen nieuw zich roerende dwaalbegrippen op te treden; en men kan er wel zeker van zijn, dat het hierbij niet gebleven zou zijn, indien genoege ware geweest, juist dit schied van het geval. De Hoogwonderde Heeren waren er van meet af op bedacht, om de vrijheid der Kerken aan banden te leggen. Gevoel daarvan was, dat na 1619 geen Generale Synode meer is vergaderd. En wel poogde men zich toen te behelpen met op lagere vergaderingen tegen nieuwe kettersijen in verzet te komen, maar aan deze pogingen falde het noodige gezag. En zoo liep het belijden dood.

Van daar dat, toen in 1816 de «Hervormde Kerke» werd gesticht, Koning Willem I, geheel ter goeder trouw, niet beter wande te kunnen doen, dan de drie Formulieren van eenigheid die in 1619 getijkt waren als testamentaire beschikking van een vroeger geslacht onder kerkelijken adelsblijf, te aanvaarden.

Dit was het standpunt van den mond der Kerken voor alle verder belijden. Twee volle eeuwen waren sinds 1619 verlopen, in die twee eeuwen was achtereenvolgens dwaling na dwaling op geestelijk, zoo godgeleerd als zedelijk, gebied de geesten komen verontstrent, maar geen hand was uitgestoken om de Kerken in het belijden te doen blijven. In 1619 had men reeds na één halve eeuw de belijdenis op een gewichtig punt aangeveld. Thans waren twee eeuwen verlopen, dat 't al bij het oude gebleven was.

Veel sterker nog. In de periode van 1795—1814 was ook hier te lande uit Parijs een levensbeschouwing doorgedrongen, die nog heel anders dan het Anabaptisme en Communisme, waartegen Artikel XXXVI protesteert, geheel de orde ondermijnde. Veel meer dan in 1619 was het nu uit dien hoofde noodzakelijk geweest, om zich opnieuw «protestant» te betonen, en zijn protest tegen deze grondwaling te doen uitgaan. Maar er kwam niets van. Men zweg.

Hierdoor is bij de Protestante Kerken ten oosten allengs elk besef van den plicht om telkens opnieuw te belijden, geheel te loor gegaan; en al spoedig hielden dan ook de Kerken op met een aan eigen beginsel ontleende levensbeschouwing tegen de meening der wereld over te staan. Ze werden een schip zonder vlag. Ze droegen een schild zonder wapen. En boeten ten slotte alle eigen karakter in. Het niet meer opnieuw belijden, verijdelde ten laatste zelfs elke poging tot handhaving van het voorheen belodene.

Zelfs tegen de alles ondermijnende Evolutie-theorie is geen der Protestante kerken ten oosten vooralsnog tot belijdenis overgegaan. Men weet, welke dwalingen thans omtrent het huwelijk rondsluipen; het roepen dat eigendom diefstal is, klinkt nog een ieder in de ooren; er is geen gezag meer waartegen geen revolutiegeest rondspookt. Toch wijgen de Kerken.

De heilige moed tot belijden is haar ontzonken. En zoo foltert men de catechisanten wel met breed uitgewerkte formulen tegen Remonstrantisme, Socianisme, Unitarisme en wat dies meer zij, maar tegen de reusachtige dwalingen die in onzen einden bij de geesten verbranden, gaat van de Protestante Kerken als lichaam geen woord zelfs van protest uit.

Te Rome verstaat men de roeping van de Kerk van Christus beter.

Voor al het nettelijk scherp en schamper tegen den geest der eeuw in.

De Protestante Kerken daarentegen roeren zich niet. De roeping tot nieuw belijden is in deze Kerken ten eenenmale vergeten.

Is er dan geen oorzaak om dit schuldig verzuim hoe er hoe beter te herstellen?

Welke onder de vele Kerken zal voorgaan?

De noodzakelijkheid voor de Kerken, om het telkens opnieuw belijden voort te zetten, zoo dikwijls zij zich bedreigd zien door geestesstromingen die tegen haar wezen ingaan, bewijst even krachtig de Zending.

Bij het zich kwijten van haar Zendingplicht treden de Kerken in contract met geheel andere volken. Ze stuiten in het leven van die volken op geheel andere toestanden die er heerschen, op geheel andere geesten die er drijven, op geheel andere moeden en behoeften die om hulpe roepen, en bovenal vinden ze onder die volken godsdienstige opvattingen, die tegen den aard van het Christelijke geloof, in beginsel althans vijandig over staan. Zal nu de Kerk onder nooddruk van het Evangelie door doordringen, dan volgt hieruit van zelf de plicht, om tegenover de onderscheidene zedelijke, religieuze en sociale dwalingen die in die landen den volksgeest vervalschen, de belijdenis der waarheid op grond van Gods Woord over te stellen.

Het is daarom ook oprecht, zoo de Zending in het Heideense of Mohammedaansche land in haar belijdenis uitsluitend al zulke dwalingen gaat bestrijden, die ten oosten, en dan nog wel in een veel vroeger periode, den volksgeest poogden te beheerschen. Zeer zeker, de Anabaptisten, de Socianen en de Remonstranten mochten de Kerken hier te lande in de 16e en 17e eeuw niet ongemerkt en onweersproken laten voortwoekeren, en desijds deden onze Kerken niet dan haar plicht, door in haar belijdenis tegen deze hoogst bedenkelijke sinistrewijzen op te treden. Maar hieruit volgt 't 't minst niet, dat het belijdenisprotest tegen deze drie dwalingen, thans in de 20e eeuw ook bij de Chinezen en Hindoes behoort uit te gaan. Eer ingeteld zou het optreden tegen deze drie dwalingen in Japan, onder de Kaffers of op Madagascar in hooge mate ondoordacht zijn, zoolang niet bleek, dat deze zelfde dwalingen zich metterdaad ook in die nieuw te kerstenen streken roerden.

In zulke landen zal de zending, die in onze dagen uitgaat, zeer zeker in de belijdenis der Kerken, die haar uitzenden, de grondwalingen van het geestesleven moeten te keer gaan, maar dan zal zich dat afwerend belijden in onze dagen en in al zulke landen richten moeten tegen de valste overtuigingen en levensopvattingen, die op het gebied van tulk een Zending thans onder de menigte geldende zijn. Ten oosten behoort in onze dagen de slavernij door de Kerken niet meer veroordeeld te worden, maar in meer dan één streek van het Oosten is dit nog wel ter dege noodzakelijk. Tegen het huwen van meerdere vrouwen tegelijk behoort heden ten dage in een land als het onze geen protest van de Kerken meer uit te gaan, onder de Mormonen daarentegen en in het Oosten is zulke nog onmisbaar. En evenzo is het dringend noodzakelijk, dat de Kerken, waar ze ook in 't Heidenland of onder den Islam optreden, kort, zakelijk en duidelijk in de belijdenis van de nieuw-gedoopte groepen, het met Gods Woord strijdige van deze pseudo-religieuze uitspreken.

Niet natuurlijk, alsof uit de belijdenis der Kerken in het Oosten de overige hoofdinhoud moest wegvallen. Die hoofdinhoud blijft veel eer eeuwig één voor alle Kerken, in alle streken en in alle tijden. Maar wat ten oosten aan dien hoofdinhoud, als zijdelings en plaatselijk aanhangsel, ter bestrijding van dwalingen en kettersijen is toegevoegd, moet op het missionaire erf vervangen worden door gelijksoortig aanhangsel, maar dan gericht niet tegen de geestelijke epidemieën, die in de 16e eeuw ten oosten waren uitgebroken, maar tegen de sluipende geestelijke krankheden, die in onze dagen den volksgeest in het Oosten verdoeren.

Maar al volstaat dit voor het missionaire optreden in het Oosten, daarom zijn de Kerken hiermee van den aanvullenden belijdenisplicht hier te lande nog allernaast af.

Ook in ons eigen land verscheit de geestelijke gezondheid, waarin we thans verkeeren, henebreekt van wat in de 16e en 17e eeuw hier te lande op de mentaliteit van het volk het stempel zette. Allerlei vraagstukken zijn thans aan de orde gekomen, die in de dagen van onze vaders of nog niet gekend waren of althans niet meestelden. Reeds wezen we op de Evolutie-leer. Zoo lette men op de ondermijning van het huwelijk; op de ondergraving van alle gezag; op de geheel nieuwe aanvallen op de Heilige Schrift; op het Modernisme in al zijn schakeeringen; op het doen wankelen van de fundamenteel der zedelijkheid op het toenemend ongelooft ter sake van het leven na den dood; op het uit elkaar rukken van de sociale levensverhoudingen; op den overal doorbrekende invloed van allerlei valsche filosofieën; op het binnenhalen van allerlei Indische mysteriën; en nu eens als Hindoeïstische, dan als Theosophische nieuwigheid.

Soms schijnt het metterdaad of een *Fundamentalisme* van alle geesten der leugen ook onder ons volk hoogtij viert. En niettegenstaande ieder dit weet, en de Kerken dit weten, en ze het keer op keer gevoelt tot aan den lijve ondervinden, wamen onze Protestante Kerken desniettemin nog altoos te kunnen volstaan met het doen uitgaan van haar aloude protest tegen Socianen en Anabaptisten; meende men oprichte van deze nieuwopgekomen dwalingen niet beter te kunnen doen, dan er haar eigen deuren wagenwijd voor open te zetten. Niet dat er bij zegt, maar men doet het feitelijk. En wij de Protestante Kerken geen cleris hebben, gaat dit zelfs zoover, dat schier geen dwaling in den tijdgeest meesprekt, of ze vindt juist op de kansels der Protestante Kerken haar vurige profeten. En hoort men dan, dat Rome in Encyclicale na Encyclicale tegen zulke geestelijke misstanden haar dringend woord laat uitgaan, dan weet men niet beter te doen dan op al zulke Encyclicalen af te geven, omdat de vorm ervan voor ons onaanneemelijk is.

Dit nu is plichtverraking. Een plichtverraking, die, houdt ze aan, op ontbinding en zelfvernietiging van de Protestante Kerken, als geestelijk instituut, moet uitloopen. Niet, alsof de Kerken geroepen waren, om op wetenschappelijk, op aesthetisch of op politiek gebied de lijnen te trekken. Dit komt aan de Kerk niet toe. Maar op welk terrein de geestelijke pestilentie ook inslaat en voortwoekert, steeds heeft ze haar oorsprong in de psychologische krankheden van de maatschappij in wier midden ze optreedt. Het kwaad dat aan de oppervlakte uitwilt, heeft zijn giftigen wortel in de beginselen, die onder het volk veld winnen. Die giftige beginselen staan lijnrecht tegen de beginselen van het Evangelie en tegen de levensbeginselen der Kerk van Christus over. En daarom rust op de Kerken de onafwijkbare verplichting, om ter veiligstelling van deze haar levensbeginselen, steeds opnieuw haar belijdenis woord te doen uitgaan, zoo dikwijls nieuwe, principiële dwalingen opkomen en ingang vinden.

Deze plicht tot belijden, en tot telkens opnieuw belijden en aanvullend belijden, rust op alle Kerken, met name op de kerken van Protestantisch huize. Protestant zijn is *protestant* tegen de dwaling en opkomen voor de waarheid die in Christus is.

Wat nu aan de Kerk voert, is daarbij om te even, maar nooit mag te onverschillig staan tegenover de strijdige geestelijke beginselen die zich in den volksgeest openbaren. Zoodra er onderscheidene geesten dooreen woelen, moet de Kerk schiften, en kiezen. En heeft ze eenmaal gekozen, dan moet ze als Kerk den moed hebben om voor die keuze ook in haar belijdenis op te komen. Dit is niet enkel een kerkelijk, maar minstens evenzeer een landbelang. Waar keuze gedaan wordt, is klaarheid, waar onverschilligheid ja en nee doorendocelt, droogt het iuerg in het gebeente op.

Hoe de Kerken tot deze ampele belijdenis geraken zullen, is een geheel andere vraag. Meer dan één belijdenis is uit het initiatief van een enkele opgekomen. Ook zijn er wel commissiën met doende geweest. Geen Synodaal besluit kan in dezen chaos te te rekenen. Wat alleen hoog tijd wordt is, dat in de onderscheiden Kerken de roeping, die tot ons uitgaat, ingezien worde.

Substant, ook in het belijden, is voor elke Kerk voorbede van dood.

Voor al het groote Genootschap dat nog altoos 2½ miljoen van 's lands ingezetenen herbergt, dringt deze plicht tot nieuw belijden zeer

sterk, opdat het toch eindelijk uit het dilemma gerede, waarin het thans ligt vastgeklonken. Uitsluitend het aandringen op handhaving van de aloude belijdenis kan hier tot geen uitkomst leiden.

Eerst moet uitgemaakt, welke positie zulke een Kerk tegenover de geestelijke bewegingen van onze dagen inneemt, en eerst zoo dit is uitgemaakt, kan hetgeen men *nieuw* belijdt, op harmonieuze wijze op het van ouds belodene worden ingeschreef.

Dr. A. K.

(Wordt vervolgd).

Officiële Berichten.

Eerste ouderlingen-conferentie van de Geref. kerken in Zeeland, te houden op Woensdag 25 Maart 1914 des voormiddags om 10 uur, in de Geref. kerk te Goes.

- Agenda. 1. Opening der conferentie.
2. Vaststelling presentielijst.
3. Mededeelingen van het moderamen.
4. Inleiding onderwerp: «het huisbezoek der ouderlingen»; door br. A. Huxon van Vlissingen.
5. Pauze van 1—2 uur waarin verrekening der conferentie-kosten.
6. Inleiding onderwerp: «De Gereformeerde eereleden» door br. K. L. Cointre van Goes.
7. Bespreking of een volgende conferentie wordt verlangd en in dat geval vaststelling van tijd en plaats.
8. Benoeming van een moderamen.
9. Sluiting om 5 uur.

Varia. Kerkelijke administratie, Kerkelijke attestaties. Openbare belijdenis. Het consulentchap. De doopspraktijk. Evangelisatiearbeid. Regeling emeritaats-gelden. Gemeente-vergaderingen. Kerkenads-vergaderingen (art. 37 K.O.). Kerkelijke tucht. Kerkvisitatie. Predikants-tractementen. Zeeuwsche zending.

Indien de tijd zulks toelaat, zal na behandeling van elk der in te leiden onderwerpen gelegenheid worden gegeven één of meer der bovenstaande alphabetisch gestelde punten in bespreking te brengen.

Korle notulen van de Vergadering van de Kerken der Classé Gouda op Dinsdag 3 Februari 1914.

Na opening der vergadering door Dr. Ozinga, namens de roepende kerk van Willige—Langenak, wordt rapport uitgebracht over de credentiebrieven. De kerken van Moordrecht, Oudewater en Sluipwijk hebben een instructie.

Naar toerbeurt is praeses Dr. Stadjg, scriba Dr. Jansen en assessor Dr. van Setten.

De notulen worden gelezen en goedgekeurd. Een schrijven is ingekomen van deputaten voor den Evangelisatie-arbeid in Noord-Brabant en Limburg, met verzoek om steun in den dienst des Woords voor de kerk van Roosendaal. Twee beurten worden toegestaan.

De kerk van M. wordt voor dit kwartaal vrijgesteld van den omslag, volgens art. 11 en 13 K.O.

Naar aanleiding van een verzoek van de kerk van S. wordt een commissie benoemd tot herziening van de classieke onkosten.

Regeling der vacatuurbuurten: Moordrecht: D.D. Andree, Dalhuysen, Ozinga, Rolloos, v. Setten; Ouderkerk: D.D. v. Hoven, Jansen; Reeuwijk: D.D. Sap, Wielenga; Roosendaal: D.D. Halsbeem, Voigt.

De beroepen van Dr. Stadjg naar Kzinge en van Dr. Voigt naar Oudewater worden gearprobeer.

De boeken van den quaestor worden nagezien en goedgekeurd.

Dr. Halsbeem wordt benoemd tot quaestor. D.D. Wielenga en v. Setten worden benoemd tot deputaten voor de regeling van vacatuurbuurten en consulentenschappen.

Voor de kerk van Ouderkerk wordt Dr. van Hoven als consulant aangewezen; voor de kerken Reeuwijk en Sluipwijk Dr. Sap. Van de zending wordt eenige mededeeling gedaan.

De kerk van H., benoemd tot 't nazien van het archief, brengt rapport uit.

Rapport wordt uitgebracht van de boeken van den quaestor voor de zending.

Het rapport van de commissie, benoemd tot onderzoek naar de predikants-tractementen, wordt in bespreking gebracht. De classis vereenigt zich met de hoofdstrekkende van van. Besloten wordt, dat telkens bij de kerkvisitatie aan de kerken gevraagd zal worden, of getracht wordt te komen tot het minimum der in 't rapport voorgestelde tractementen.

Bij de rondvraag volgens art. 41 K.O. wordt aan de kerk van G. advies gegeven in betrekking tot een gezin der kerk.

Ook aan de kerk van H. wordt advies gegeven. Die kerk doet mededeeling van de opening der nieuwe Christelijke school, waardoor ruimte verkregen is tot het verbouwen der kerk.

De kerk van L. deelt mede, dat Evangelisatie-arbeid begonnen is door verspreiding van «De Kandelelaar».

De kerk van N. vraagt advies, 't welk haar gegeven wordt.

De kerken R. en S. vragen tot de beroeping vernieuwen steun.

Broederlijke woorden van afscheid worden gesproken door en tot den afscheidenden Dienaar des Woords, wien nog toegezongen werd Ps. 121: 4.

De kerk van Zevenhuizen is roepende kerk voor de volgende vergadering. Dr. Wielenga zal da praeses zijn.

De vergadering wordt door den praeses met dankgebed gesloten.

Op last der classis,
G. VAN SETTEN,
Assessor.

Voor Kinderen.

AAN VRAGERS.

Onlangs las ik, schrijft B., dat het Turksche rijk, nog vóór twee eeuwen zoo groot als een der oude wereldrijken, thans in Europa niet veel meer gebied heeft dan Montenegro, de kleinste der Balkan-Staten.

Is Turkije dan zoo groot geweest? De Turken die omstreeks 1300 onder Osman uit Midden-Azië westwaarts togen, veroverden eerst het Aziatische gedeelte van het Grieksche rijk, Zuid-West-Azië. In het midden der vijftiende eeuw staken zij over naar Europa, vielen ook daar het Grieksche rijk aan, en veroverden het stuk voor stuk, tot zij in 1453 door de inneming van Constantinopel het geheel in hun bezit kregen.

Tot aan de Donau reikte nu hun heerschappij, die zij vervolgens ook trachten uit te breiden over Hongarije en